

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านสื่อเทคโนโลยี สถาบันทางเศรษฐกิจที่ผุดขึ้นมามากมายนี้ ปัจจุบันส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ปัญหาค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ปัญหาสิทธิเด็ก เด็กถูกรังแกถูกเอาเปรียบ ปัญหาเด็กเป็นขโมย กลายเป็นคนก้าวร้าวรุนแรงมากขึ้นทุกวัน เศรษฐกิจยิ่งเจริญเติบโต มากเพียงใดปัญหาเหล่านี้ก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามถ้าไม่สร้างสังคม ชุมชน ให้เข้มแข็ง เด็กและเยาวชนก็จะหลงทิศหลงทางสร้างปัญหาแน่นอน (พนม จอมอินตา, 2547, หน้า 5) สถานศึกษานอกจากจะทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาแล้วหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การส่งเสริมอบรม ชัดเกล้า หล่อหลอมนักเรียนให้เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของสังคม ปัญหาของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การทะเลาะวิวาท สื่อลามกอนาจาร การพนัน การมีเพศสัมพันธ์ การแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สถานศึกษาจะต้องมีมาตรการแก้ไขปัญหา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, หน้า 2)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการศึกษาเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เห็นความสำคัญและกำหนดให้สถานศึกษาในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ป้อนกัน ช่วยเหลือ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูนับเป็นบุคคลสำคัญที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก มีบทบาทเป็นพ่อ แม่ ในการส่งเสริม ป้อนกันและช่วยเหลือเด็กให้ได้มีชีวิตที่เป็นสุข ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางจิตใจและพฤติกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 3) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 63 โรงเรียนและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบงาน และกิจกรรมในการแนะแนวให้คำปรึกษาและฝึกอบรมแก่นักเรียน นักศึกษาและผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยแก่นักเรียนและนักศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 59 ก, 2546, หน้า 24)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิตได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ ปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร และครูอาจารย์ให้ส่งเสริม ดูแล พัฒนา นักเรียนทุกคน มีครูอาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง สนับสนุนให้ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้าน โรงเรียน ชุมชน เชื่อมประสานและรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญการในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้มีการส่งต่อและการรับช่วงแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียน และเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนจึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 หน้า ก)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าเห็นว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญมาก จึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

เพื่อศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

ความสำคัญของการศึกษา

1. ได้ข้อสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการบริหารการศึกษา ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายในสถานศึกษา

2. เพื่อใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบายในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา และ ครูแนะแนว ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 2,076 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา และ ครูแนะแนว ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 327 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นแต่ละชั้นใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของแต่ละอำเภอ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซีและมอร์แกน(Krejcie and Morgan) จำนวน 327 คน ได้มาจาก 109 โรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูที่ปรึกษา 1 คน และครูแนะแนว 1 คน มีรายละเอียดแต่ละอำเภอ ดังนี้

ตาราง 1 แสดงข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

อำเภอ	ประชากร (โรงเรียน)	กลุ่มตัวอย่าง (โรงเรียน)	จำนวนผู้ให้ข้อมูล
เมืองสุโขทัย	43	31	93
กงไกรลาศ	43	31	93
คีรีมาศ	37	27	81
บ้านด่านลานหอย	26	20	60
รวมทั้งสิ้น	149	109	327

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา คือ การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

- 3.1 การวางแผน (Plan)
- 3.2 การปฏิบัติ (Do)
- 3.3 การตรวจสอบ (Check)
- 3.4 การปรับปรุงแก้ไข (Act)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจน สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา และขอบข่ายงาน ภายในสถานศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาโดยใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) 4 ด้าน คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act)

3. การวางแผน (Plan) หมายถึง การศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของสถานศึกษาเพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน ในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียน การสร้างทีมงานและสร้างความตระหนักแก่ทีมงาน การกำหนดกลยุทธ์ มาตรฐาน และแผนปฏิบัติงานในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. การปฏิบัติ (Do) หมายถึง การดำเนินการตามแผนที่กำหนด โดยการพัฒนาคณากรให้มีเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รวมถึงการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา

5. การตรวจสอบ (Check) หมายถึง การดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดอ่อนและพัฒนาในส่วนที่ดี

6. การปรับปรุงแก้ไข (Act) หมายถึง ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา และคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ

7. สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

8. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาราชการแทนในตำแหน่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

9. ครูที่ปรึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียนให้ทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาประจำชั้นเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1

10. ครูแนะแนว หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียนให้ทำหน้าที่ครูแนะแนวของสถานศึกษา มีหน้าที่ดูแลให้คำปรึกษา แนะนำและช่วยเหลือนักเรียน ทั้งในด้านวิชาการ ความประพฤติ ด้านสังคม และเรื่องทั่วไป ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1